

nocnej i południowej części placu, formujące właściwy rynek miejski nastąpiło znacznie później od obudowania pierwotnego placu targowego.

Analiza rozplanowania miasta wraz ze wzmiankami historycznymi utwierdza nas w tym, że Sulechów powstał z końcem XIII w. z przekształcenia położonej niedaleko zamku osady targowej w miasto średniowieczne na prawie niemieckim. Nic nie wskazuje na to, by w Sulechowie miało istnieć wcześniejsze od targu podgrodzie.

Późniejsze czasy przyniosły wytworzenie się na północ od bramy świebodzińskiej tzw. przedmieścia świebodzińskiego (Schwiebuser Vorstadt), na którym powstał w XV w. kościółek św. Anny o charakterze cmentarnym. W XVII i XVIII wieku przebito, jak już wspomniano dwie nowe bramy miejskie ku zachodowi i wschodowi, które miały ułatwić przejazd z Krosna do Poznania. Ich sztuczność nie dostosowana do pierwotnego planu, wynika z łamanej linii przejazdu przez miasto.

(Praca zbiorowa)

UDZIAŁ MŁODZIEŻY WROCŁAWSKIEJ W JUBILEUSZU SEWERYNA GOSZCZYŃSKIEGO

Trzeba jeszcze długiego szperactwa, żeby z ukrytych źródeł bibliotecznych, z korespondencji pisarzy, treści czasopism, wspomnień i pamiętników wydobyć możliwie dokładny obraz polskiej tradycji literackiej Wrocławia. Do dzieła tego, które w naszych oczach narasta bogatą bibliografią przyczynków, rozpraw, nawet książek pragniemy dodać jeden jeszcze dokument kulturalny. Dokument ten informuje o udziale wrocławskiej młodzieży akademickiej w jubileuszu Seweryna Goszczyńskiego.

Jubileusz Goszczyńskiego zapowiedziany we Lwowie, na dzień 7 marca 1875, miał za sobą kilka motywów literackich i społecznych. Poeta wrócił ku schyłkowi życia z emigracji paryskiej i osiadł we Lwowie, w aureoli dobrze zasłużonej. Autor „Zamku Kaniowskiego” należał do fundatorów „szkoły ukraińskiej”, która stanowiła dla współczesnych zamknięty już rozdział poezji romantycznej. Goszczyński z nocy listopadowej, uczestnik napadu na Belweder, wyrażał martyrologię epoki. Belwederek tkwił tak mocno w pamięci czasu, że przysłał bodaj całkowicie późniejszą formację ideową Goszczyńskiego, który w zamęcie polskiej emigracji związał się z Towiańskim. Autor „Króla zameczyska” przemawiał symbolami o wymowie poetyckiej i czytelnej. Autor „Sobótki” prowadził czytelników „do Tatrów”, na odkrycie literackie, szczególnie żywe i pociągające. Nazwisko Goszczyńskiego, który przybywał z Paryża od stołu wielkich poetów, jeszcze rozjaśniony przyjaźnią Mickiewicza i Słowackiego, łączyło elementy poezji i działania rewolucyjnego. W tej atmosferze literackiej nasyconej silnie emocjami, odbywały się przygotowania do jubileuszu pisarza, który przekraczał 50-lecie twórczości. Goszczyński czekał obchodu, zawstydzony hołdem publicznym, wzbierającym w całym pokoleniu.

Organizatorzy jubileuszu zatroszczyli się o relację drukowaną, którą opracowali starannie członkowie komitetu, Agaton Gillier i Józef Poliński, nie na próżno nauczyciel stenografii, pt. „Pamiętka uroczystości półwiekowego jubileuszu Seweryna Goszczyńskiego we Lwowie, dnia 7 marca 1875 roku”. Niewieka ta książeczka potrafiła zachować entuzjazm sali, który otoczył poetę-emigranta, i coś z dawnego wzruszenia przemawia jeszcze dzisiaj do czytelnika. Z przebiegu obchodu jeden epizod pragniemy przepisać do naszej kartoteki wrocławskiej. Po przemówieniu Kornela Ujejskiego, który wręczył Goszczyńskiemu księgę jubile-

uszową pt. „Sobótka”, stanął przed poetą Karol Engel, student prawa w uniwersytecie lwowskim, i rozpoczął:

Pozwól, Czeigodny Panie, bym ci w imieniu młodzieży polskiej na akademiach: lwowskiej, krakowskiej, wiedeńskiej i wrocławskiej pracującej, złożył hołd głębokiej czci i uwielbienia.

Przy tych słowach wręczył Goszczyńskiemu — jak zanotowali Giller i Poliński, pilni postrzegacze — adresy jubileuszowe „od młodzieży uniwersyteckiej ze Lwowa, z Krakowa z Wiednia i z Wrocławia”. Goszczyński oczami, przymglonymi przez wiek i wzruszenie, spojrzawszy pobieżnie na owe teki i powiedział do Karola Engela, jeszcze przed odczytaniem tekstów:

Przyjmuję z wdzięcznością, co mi młodzież ofiaruje. Pewny jestem że młodzież nie odrodzi się od swoich przodków. Obowiązkiem moim będzie złożyć na piśmie każdej akademii moje podziękowanie¹⁾.

Adres wrocławski, doręczony Goszczyńskiemu w dniu 7 marca 1875, ocalał w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (rkps 1982 IV), powróciwszy ostatnio do miasta, gdzie został wykoneypowany. Na równi z wrocławskim w zbiorach Ossolineum znajdują się adresy młodzieży lwowskiej i wiedeńskiej (rkps 1980 III i 1981 III), które Goszczyński miał w rękach pamiętnego wieczora.

Bierzemy z paleów poety teczkę oprawną w biały papier, wyciskany na ślepo z niebieską wyklejką, arcydzieło firmy, która podpisała się na planszy adresu: „Art. Inst. M. Spiegel, Breslau”. I otwierając uważnie obwolutę wyjmujemy z niej kartusz z tekstem jubileuszowym:

ŚEWERYNOWI /GOSZCZYŃSKIEMU/ Młodzież Akademicka /WROCLAWSKA/. W chwili tej wzniosłej, kiedy cały naród wieszczowi swemu /kładzie na skronie wieniec uznania wdzięczny temu który/ odezwał i wyśpiewał myśl jego, który mu w niedoli błyszczy /gwiazdą pociechy, przyjmij/, PRZEZACNY NASZ WIESZCZU /i od nas młodzieży polskiej w Wrocławiu wyraz najgłębszej/ czci i wdzięczności oraz zapewnienie, że zrozumieć Cię jest jój /dążeniem, żeś Ty jój pochodnią w drodze życia i otuchą do walki/.

Tekst adresu, którego stylizacja wyraża dobrze retorykę ówczesnej wypowiedzi publicznej, został ujęty w ozdobny ornament, w który u dołu zostały wrysowane herby Polski, Rusi i Litwy, po bokach zaś, na wysokości połowy ramki, rozmieszczone daty jubileuszowe „1824” i „1874”. Z dat tych obliczonych dość dowolnie, pierwsza „1824” może wskazywać początek twórczości („Noe w Zofiówce”, napisana w r. 1824, pojawiła się w druku dopiero w r. 1898 — poezje rewolucyjnej, pisane w r. 1824, ukazują się w publikacjach powstania listopadowego! Debiut drukowany Goszczyńskiego wskazuje bibliografia na rok 1820). Data druga „1874” powstała na skutek dopisania lat 50-ciu do daty wyjściowej. Tak obmyślona całość, tekstowa i malarska, została ujęta w jedną jeszcze ramkę ze złotej linii, ze złotymi narożnikami.

Druka karta w tezcze, biała, tego samego formatu, służyła do podpisów. Zostały one uszeregowane starannie, w trzy kolumny, z pedantyczną intencją, by utrzymać symetrię układu. Adres liczy 61 podpisów, rozłożonych w kolumnach według schematu 20, 20, 21. Teraz czytamy podpisy młodzieży wrocławskiej. Oto kolejność, w jakiej zostały złożone:

¹⁾ Pamiątka uroczystości półwiekowego jubileuszu Śeweryna Goszczyńskiego we Lwowie dnia 7 marca 1875 roku. Sprawozdanie przez A(gatona) G(illera) i J(ózefa) P(olińskiego). Lwów 1875, s. 11—13.

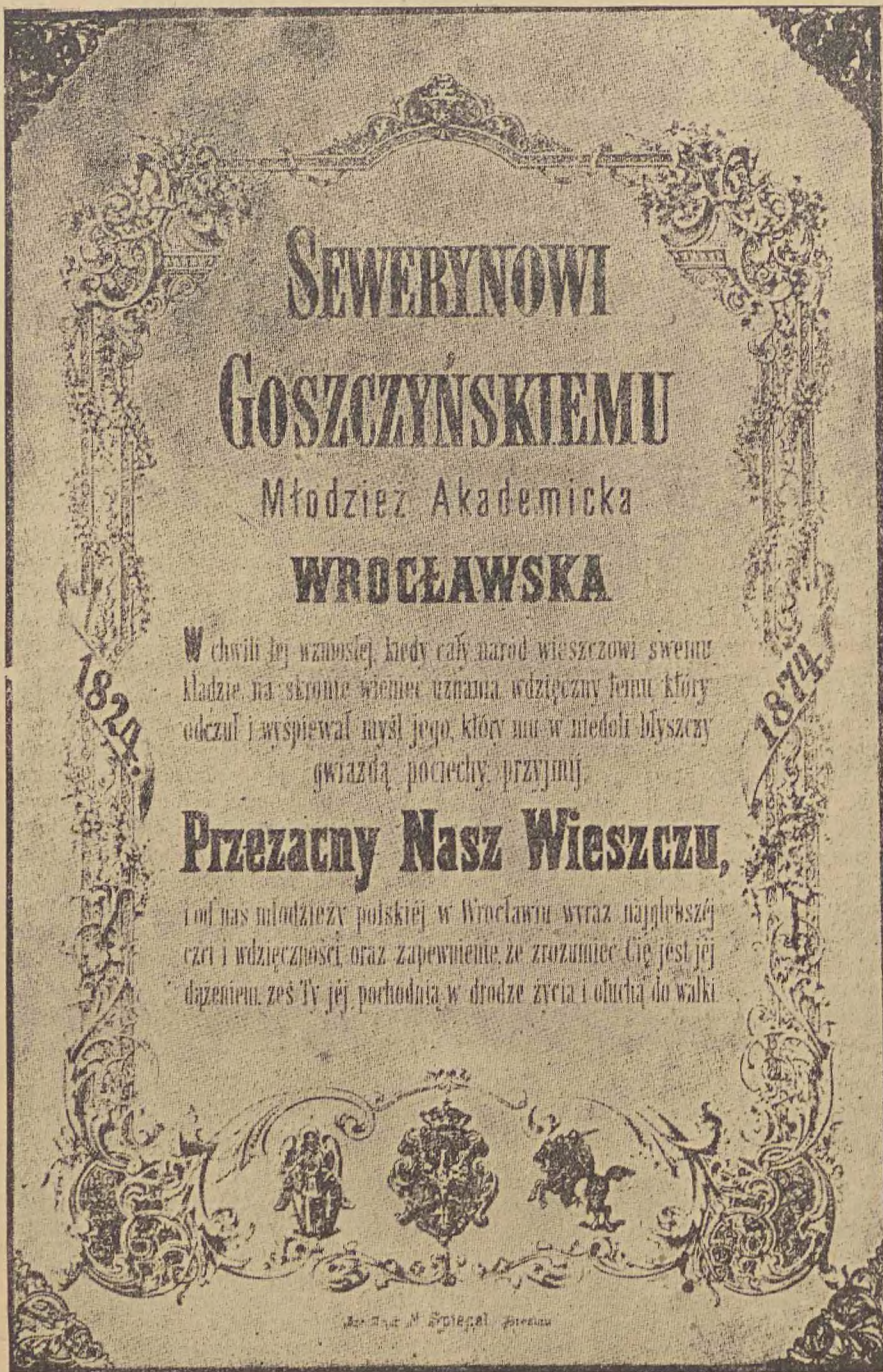
Wyczyński Wacław	Kutzner Kazimierz	Paszkiel Szymon
Hłowicki Józef	Stanisław Polewski	Zenon Frydrychowicz
Wefniż Mieczysław	Adamczewski Józef	Czesław Czapicki
Opieński Ignacy	Pomorski Cyprian	Antoni Knast
Grądzielewski Marcin	Ignacy Kłossowski	Jan Rymarkiewicz
Świecicki Heliodor	Bolesław Poradzewski	Franciszek Donat
Czarnecki Teodor	Leon Świderski	W. Laurentowski
Brodowski Zbigniew	Jan Iwaszkiewicz	Świontek
Starkowski Edward	Kazimierz Szreder	Puffke Kazimierz
Ciszewski Bolesław	Sawiński Józef	Franciszek Thierling
Likowski Wojciech	Sikorski Bolesław	Antoni Wolszlegier
Jagodziński Jan	Leon Szuman	Stanisław Krasnosielski
Gadbusch Xawery	Władysław Motty	Adam Głogowski
Łaszewski Stanisław	A. Danysz	Bolesław Sarnecki
Roman Meissner	Józef Śmietana	Teodor Szumski
Łwicky Jan	Maciej Dvkie	Sz. Gramlewicz
Zygmunt Stanke	Bozdan Hildebrand	J. Biński
Jan/Szenie	Wroński Stefan	Ozegowski Andrzej
Wacław Radojewski	Stanisław Drzażdżyński	Piotr Gładysz
Leon Czarnowski	Mikołaj Rochon	Antoni Chlebowski
		Seredyński Stanisław

Ta oto grupa polskiej młodzieży akademickiej we Wrocławiu przyłączyła się do jubileuszu Goszczyńskiego. Patrząc na 61 podpisów akademików wrocławskich, widzimy zapewne cały aktyw kulturalny rocznika studenckiego 1874/1875, może nawet pełny skład grupy polskiej w tym okresie. Dokładniejsza identyfikacja nazwisk będzie stanowić kiedyś troskę historyka życia polskiego w uniwersytecie wrocławskim. Już dzisiaj, bez sięgania do metryki uniwersyteckiej, na podstawie „Pamiętnika Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim” z r. 1886, można w pewnym zakresie ustalić zupełnie ściśle skład tego zespołu. W przeważnej większości (46 podpisów na łączną ilość 61 nazwisk) pojawiają się tutaj dawniejsi lub aktualni członkowie Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego. Podobny stan rzeczy jest oczywiście naturalny: właśnie Towarzystwo Literacko-Słowiańskie (pracujące we Wrocławiu od r. 1836, w r. 1874 pod kierownictwem Władysława Nehringa) było szczególnie powołane, by uczestniczyć w jubileuszu Seweryna Goszczyńskiego²⁾. Mimo tej propozycji organizacyjnej (46 wobec 61) adres wrocławski wysyła sędziwym pocie nie Towarzystwo Literacko-Słowiańskie, a³⁾ — bardzo ogólnie, z intencją objęcia całej społeczności studenckiej — „Młodzież Akademicka Wrocławska”. Oto wyniki identyfikacji szczegółowej, na podstawie „Spisu członków” w „Pamiętniku Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego” z r. 1886:³⁾

²⁾ T. Mikulski, Towarzystwo Literacko-Słowiańskie we Wrocławiu (1836—1886) w pracy zbiorowej: *Oblicze ziem odzyskanych. Dolny Śląsk. T. 2 Dzieje — Kultura. Książnica Atlas 1948. s. 737. Tamże, s. 736: reprodukcja karty głównej adresu. W tekście rozprawy zostały wskazane ślady wcześniejszego zainteresowania twórczością Goszczyńskiego w Towarzystwie Literacko-Słowiańskim.*

³⁾ *Pamiętnik Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim* wydany w roku złotego jubileuszu. Wrocław 1886 s. 64—86: *Spis członków* (od roku założenia Towarzystwa). — W indeksie poniższym skrót TLS oznacza Towarzystwo Literacko-Słowiańskie daty roczne wskazują okres członkostwa, liczba ujęta w nawias jest odsyłaczem do „Spisu członków”. Notatka o godności, powtórzona za „Spisem członków”, mówi jedynie, że w czasie jednej z kadencji zarządu, nie zaś przez cały okres członkostwa, uczestnik prac TLS funkcję ową sprawował.

W chwili tej wznosiej, kiedy cały naród wieszczowi swemu
kładzie na skronie wieńiec uznania wdzięczny temu który
odezwał i wspierał myśl jego, który mu w niedoli błyszczą
gwiazdą, pociechy przyjmij.

Przezacny Nasz Wieszczu,

oś nas młodzieży polskiej w Wrocławiu wraz najgłębszą
czcią i wdzięcznością oraz zapewnienie że zrozumieć Cię jest jej
dążeniem, żeś Ty jej pochodnią w drodze życia i ofiarą do walki

Adres młodzieży wrocławskiej dla Seweryna Goszczyńskiego z r. 1874.
Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

1. Adamczewski Józef — brak w „Spisie członków” TLS.
2. Biliński J. — brak w „Spisie członków” TLS.
3. Brodowski Zbigniew — w TLS 1874—1875 (682).
4. Chlebowski Antoni — w TLS 1869—1873, prezes (574).
5. Ciszewski Stanisław — brak w „Spisie członków” TLS.
6. Czarnecki Teodor — brak w „Spisie członków” TLS.
7. Czarnowski Leon — według „Spisu członków” Leonard Czarnowski w TLS 1870—1873 (603).
8. Czypicki Czesław — w TLS 1872—1875 (632).
9. Danysz Antoni — w TLS 1872—1875, sekretarz, prezes (626).
10. Donat Franciszek — w TLS 1874—1875 (680).
11. Drzażdżyński Stanisław — w TLS 1869—1874 (577).
12. Dykier Maciej — w TLS 1870—1875, sekretarz (600).
13. Frydrychowicz Zenon — w TLS 1873—1875 (644).
14. Gadebusch Ksawery — w TLS 1873—1875 (641).
15. Gładysz Piotr — w TLS 1875—1876 (700).
16. Głogowski Adam — brak w „Spisie członków” TLS.
17. Gramlewicz Sz. — według „Spisu członków” Stefan Gramlewicz w TLS 1872—1875 (631).
18. Grądzielewski Marcin — brak w „Spisie członków” TLS.
19. Hildebrand Bogdan — brak w „Spisie członków” TLS.
20. Howiecki Józef — w TLS 1873—1877, prezes (647).
21. Iwaszkiewicz Jan — w TLS 1871—1875 (605).
22. Iwicki Jan — w TLS 1873—1874 (655).
23. Jagodziński Jan — w TLS 1873—1875, bibliotekarz (656).
24. Klossowski Ignacy — w TLS 1873—1876 (657).
25. Knast Antoni — w TLS 1874—1876 (674).
26. Krasnosielski Stanisław — w TLS 1868—1872, prezes (565).
27. Kutzner Kazimierz — w TLS 1873—1876, sekretarz (648).
28. Laurentowski Wojciech — w TLS 1873—1877 (659).
29. Likowski Wojciech — w TLS 1874—1877 bibliotekarz, sekretarz (676).
30. Łaszewski Stanisław — w TLS 1874—1875 (675).
31. Meissner Roman — w TLS 1872—1876, prezes (633).
32. Motty Władysław — w TLS 1874—1875 (671).
33. Opiełiński Ignacy — w TLS 1872—1876 (635).
34. Ożegowski Andrzej — w TLS 1874—1875 (677).
35. Paszkiet Szymon — w TLS 1874—1875 (678).
36. Polewski Stanisław — w TLS 1874—1877, bibliotekarz (672).
37. Pomorski Cyprian — brak w „Spisie członków” TLS.
38. Poradzewski Bolesław — w TLS 1871—1875 (611).
39. Puffke Kazimierz — brak w „Spisie członków” TLS.
40. Radojewski Wacław — brak w „Spisie członków” TLS.
41. Rochon Mikołaj — w TLS 1870—1873 (602).
42. Rymarkiewicz Jan — w TLS 1876—1877 (708).
43. Sarnecki Bolesław — w TLS 1872—1875 (630).
44. Saviński Józef — w TLS 1872—1875 (637).
45. Seredyński Stanisław — w TLS 1870—1874 (588).
46. Sikorski Bolesław — w TLS 1871—1875, prezes (617).
47. Stanke Zygmunt — w TLS 1868—1870 (542).
48. Starkowski Edward — w TLS 1874—1875 (669).

49. Szenic Jan — w TLS 1868—1871 kasjer (563).
50. Szumski Teodor — brak w „Spisie członków” TLS.
51. Szreder Kazimierz — w TLS 1870—1875 (594).
52. Szuman Leon — w TLS 1871—1876, kasjer, bibliotekarz (618).
53. Świderski Leon — w TLS 1874—1877, kasjer (679).
54. Święcicki Heliodor — w TLS 1873—1877 (662).
55. Śmietana Józef — w TLS 1871—1875, bibliotekarz (613).
56. Świontek — brak w „Spisie członków” TLS.
57. Thierling Franciszek — w TLS 1873—1879 (668).
58. Welniż Mieczysław — brak w „Spisie członków” TLS.
59. Wolszlegier Antoni — brak w „Spisie członków” TLS, który notuje tylko Juliana Wolszlegiera 1871—1873 (622).
60. Wroński Stefan — brak w „Spisie członków” TLS.
61. Wyczyński Wacław w TLS 1873—1875, kasjer (640).

Tadeusz Mikulski